C. Baptistické zásady

Jáchym Gondáš

Často se můžeme setkat s představou, že baptistické zásady jsou jakýmsi souborem dogmatických pravidel, která byla v minulosti přidána jako určitý dodatek k Evangeliu. Pokud by tomu tak skutečně bylo, pak by bylo nejen naším právem, ale přímo povinností tyto zásady odložit jako neopodstatněné a postradatelné. Takové pojetí našich zásad je ovšem nedorozuměním. Ve skutečnosti vychází všechny základní důrazy baptismu přímo z důsledného a v pravém slova smyslu radikálního čtení Písma. Baptismus není čímsi navíc, ale naopak dodnes nosným (i když jistě ne jediným možným) pokusem o věrné slyšení Božího Slova. Jednotlivé zásady nejsou nahodilou reakcí na historické okolnosti a potvrdilo se, že jejich smysl nemizí ani v nejrůznějších proměnách doby. Mají těsný vzájemný vztah, přičemž jejich těžištěm je určité specifické pochopení církve — společenství Božího lidu. V následujících poznámkách se toto porozumění pokusíme vykreslit v jasnějších konturách.

1. Nejvyšší autoritou naší víry a praxe je Ježíš Kristus, přítomný své církvi skrze Ducha svatého.

Baptisté uznávají vládu a svrchovanou autoritu Ježíše Krista, zmrtvýchvstalého Božího Syna, který je podle svého zaslíbení přítomen každému shromáždění věřících a všemu dílu svěřenému církvi.

Mt 28,18 / Ef 1,20-23 / 1 Kor 8,5-6 / 1 Kor 3,11

Ježíš je Pán — tak zní nejstarší a zároveň i nejstručnější vyznání křesťanské víry. Ve třech krátkých slovech je zde vyjádřena osvobozující, ale také náročivá zvěst Evangelia. Nazaretský Ježíš — ten Ukřižovaný a Vzkříšený — je Pánem všech pánů. Žádná jiná moc, ať už světská či církevní, nemů-

že si činit definitivní nároky nad člověkem a stvořením. Křesťan je v konečné perspektivě podřízen pouze Ježíši Kristu — to je dílo Boží záchrany a osvobození. Svoboda ale neznačí libovůli, neohraničenou nezávislost. Před Kristem je křesťan vázán poslušností víry, volán k učednickému následování a ke konkrétní a zásadní proměně života.

Církev ve své historii často na toto prvotní vyznání zapomínala a vzdalovala se mu. Nechávala se ovládat a sama ovládala. Koketovala s mocí či se pod vnější silou krčila a vstupovala s ní do nejrůznějších kompromisů. Baptisté si již ve svých počátcích uvědomovali neudržitelnost takového stavu a k vyznání „Ježíš je Pán“ se nově a jednoznačně přihlásili.

Vzpomínka na tento krok víry se zachovala a bude užitečné, když si ji krátce připomeneme. Za jedny z inspirátorů světového baptismu můžeme považovat představitele anabaptistického hnutí, které se formovalo souběžně s evropskou reformací. (V našem prostředí podobné motivy nacházíme zejména u reformátora Petra Chelčického.) Podstatným momentem v tomto procesu byla disputace, kterou vedl curyšský reformátor Huldrych Zwingli se svými studenty v říjnu 1524. Sporných otázek disputace bylo více. Základní konflikt ale spočíval v uznání autority Ježíše Krista a Písma nad autoritou městské rady. Radikální studenti požadovali, aby za jedinou autoritu ve veškerém rozhodování církve byl uznán Ježíš Kristus, tak jak je dosvědčován v Písmu. Zwingli oproti tomu ponechával rozhodnutí o věroučných otázkách na městské radě. Tento zásadní spor vedl k oddělení prvních anabaptistů a předznamenal tak také naše dnešní úvahy.

Baptisté věří, že církev není svévolný (byť i jakkoli prospěšný a chvályhodný) lidský podnik. Neshromažďuje se z naší vlastní vůle, zbožnosti či touhy. Vláda a přítomnost Ježíše Krista se ve společenství církve realizuje skrze působení Ducha svatého. On sám každé společenství svolává a zakládá, je inspirátorem a nositelem zvěstování i všech projevů životní praxe církve. Církev je tělem, jehož hlavou je Vzkříšený Ježíš Kristus.

Všechny další baptistické zásady jsou z této první bezprostředně odvozeny.

Jindřich Procházka: „Všechny naše zásady plynou z jednoho zdroje: z víry, že Kristus je Pán."

Jan Bistranin: „Vzkříšený Pán Ježíš Kristus je jedinou Hlavou církve a jediným Pánem církve. On jediný má veškerou moc a autoritu a všichni ostatní v církvi jsou si rovni, tak jak to Pán Ježíš sám pověděl: „Jeden jest Mistr váš, vy pak všichni jste bratři". Proto baptisté neuznávali žádnou duchovní hierarchii, žádné dělení na klérus a laiky, žádné dělení na „autority", které je nutno bezpodmínečně poslouchat na straně jedné a na ty druhé, kteří mají poslouchat, žádné dělení na ty, kdo mají duchovní moc a na ty kdo mají držet ústa a krok. Na rozhodování a řízení církve se podílejí všichni členové církve, jako sobě rovní."

Josef Novotný: „Víme ze zkušenosti, že Ježíš Kristus je Spasitel světa: Vykupitel otroků, Pokoj nešťastných, Síla slabých, Moudrost nevědomých, Přítel opuštěných, Naděje zoufalých, Útěcha zarmoucených, Domov bloudících, Útočiště pronásledovaných. Proto k němu zveme."

Charles Haddon Spurgeon: „Nejsem spasen, protože věřím Písmům, nebo protože věřím učení o milosti, ale jsem spasen, protože věřím Kristu nebo — jinými slovy — věřím v Něho. Ježíš je mé krédo. On je ta pravda. V tom nejpřesnějším slova smyslu je Pán Ježíš Slovem Božím."

2. Písma Starého a Nového zákona jsou nám primárním pramenem a normou Božího zjevení v Kristu.

Bůh k nám mluví skrze Duchem inspirovaná Písma a psané slovo proto svědčí vlastnímu Slovu, kterým je Ježíš Kristus. Všechno křesťanské učení podléhá normě Písma, každá generace však smí z moci Ducha svatého slyšet Boží slovo pro sebe nově. Bůh tímto způsobem oslovuje i jednotlivce. Každý věřící je volán k osobnímu studiu Písma, ve svém poznání se však dává oslovit i porozuměním širšího společenství vyznávající církve.

Mt 5,18 / Lk 8,21 / Lk 24,27 / J 5,39 / 2 Tim 3,15

Již dříve jsme konstatovali velkou rozmanitost teologických důrazů, se kterou se můžeme v baptistickém prostředí setkat. Tato různost se pochopitelně nevyhýbá ani otázce Písma a jeho interpretace. Vedle sebe nacházíme proudy, které lpí na co možná nejdoslovnějším výkladu Bible, ale také ty, kteří vnímají Boží Slovo jako událost, která není plně totožná s tištěnou literou. Liší se pojetí inspirace Písma, metody studia Bible, používané překlady.

Nad vší touto růzností ovšem panuje mezi baptisty shoda v přesvědčení, že Bible, a to jak Nový, tak i Starý zákon, je prvotním zdrojem a normou křesťanské víry. U této formulace je ale nezbytné se na okamžik zastavit. Důraz na Písmo a jeho normativní povahu nelze zaměnit za mechanické či přímo magické pochopení biblického textu, jako jakéhosi „papírového papeže“ či boha. Písmo nestojí v protikladu k naší lidské zkušenosti, ani k dvoutisícileté tradici křesťanského myšlení. Je spíše světlem, ve kterém se naše zkušenost a všechny tradice vždy nově a kriticky odhalují, jako více či méně přiměřené Božímu Slovu. A nutno doznat, že někdy také jako zcela nepřiměřené a zavrženíhodné.

Centrální význam Bible pochopitelně neznamená, že by křesťan nesměl a neměl číst také jiné knihy a hledat v nich poučení a inspiraci. Veškeré naše zvěstování a praxe ovšem musí být trvale vystavována korektivu Písma — tomuto nenahraditelnému Božímu sebe-zjevení.

Ve svých dějinách proto baptisté vždy kladli velký důraz na pečlivé a soustavné studium Písma. Tento úkol rozhodně není doménou pouze akademicky vzdělaných teologů. Celé sborové společenství je prostorem, kde má docházet k promýšlení biblických textů, k hledání jejich významu a dopadu do konkrétního života. Teprve tady — uprostřed komunity čtenářů a vykladačů Písma, kteří zároveň svou životní praxí pravdu Písma ozkušují a osvědčují, může hlas Evangelia zaznít v plnosti. Sbor se při tom neřídí pouze souhrnem svých životních zkušeností a zvyklostí, ale s důvěrou se opírá o vedení Ducha svatého, podřizuje se jeho vůli a očekává na jeho působení. Bible a Duch svatý, to je dvojice, která k sobě nerozlučně a nerozdělitelně patří. Jakákoli jednostrannost je

v této věci velmi nebezpečná. Zapomenutí na působení Ducha svatého vede k povrchnímu biblickému fundamentalismu, zapomenutí na Bibli zase k nezakotvenému přetížení spirituality.

Ohniskem Písma je Evangelium o životě, smrti a vzkříšení Ježíše Krista. Toto Evangelium je vnitřní perspektivou–světlem, ve kterém má být celé Písmo čteno a vykládáno. Baptisté nedisponují žádným jednou provždy platným a závazným výkladem Bible. Živé Boží Slovo vždy nově oslovuje jednotlivce i společenství. Pod jeho mocí se otevírají nové výhledy a vyvstávají také konkrétní nové úkoly.

Pavel Vychopeň: „Důraz na Písmo, který spojuje baptisty se všemi ostatními dědici reformace, je třeba chápat jako důraz na jedinečnost a nezastupitelnost Božího sebe-zjevení ve Slovu. Baptisté nemají jiné normy svého zvěstování a svědectví slovem i životem."

Jindřich Procházka: „Baptisté věří v autoritu Písma svatého, poněvadž je odvozena a založena na Kristu. Tím, že se octl v přímém spojení s Kristem, nabývá člověk práva osobně si vykládati Písmo svaté (podle daru Ducha). V tom spatřují baptisté základ své etiky a své svobody."

Josef Novotný: „Je s podivením, že tak málo měříme Písmem svatým palčivé otázky náboženské a církevní. Mnohem ochotněji voláme na pomoc svůj vlastní rozum, historii a lidská slova svých velikánů než Boží Slovo. Jak jinak a nábožensky příznivěji by dopadly naše důsledky, které činíme z určitých událostí, kdybychom volali více na pomoc Bibli."

G. Noel Vose: „Poznávacím znamením Kristova učedníka, který nese přízvisko „baptista", je zapálená a neúnavná orientace na Písmo."

3. Jsme součástí v dějinách vzniklé církve Ježíše Krista a vyznáváme víru v jediného Boha – Otce, Syna i Ducha svatého.

Baptistické sbory navazují na svědectví a praxi prvotní církve a duchovní

tradici protestantské reformace v Evropě. K jejím ústředním principům se hlásí. Nemají závazné církevní konfese, vyznavačské dokumenty prvních století církve (Apoštolské vyznání víry, Nicejsko-cařihradské vyznání a Chalcedonskou definici) však pokládají za svědectví křesťanské pravdě.

Sk 2,1... / Ef 4,4-6 / Mt 28,19

Pokušením mnoha křesťanských reformních hnutí bývá představa o absolutní vlastní výlučnosti. Přesvědčení, že teprve a výhradně v jejich středu je pravda Evangelia plně zvěstována, zatímco ostatní křesťané se od pravdy jednoznačně odchylují. Ani baptistům se vždy nedařilo tomuto sektářskému pokušení odolávat. O to důležitější je opakované zdůraznění kontinuity a bratrství, které baptisty spojuje s ostatními křesťanskými tradicemi.

Orientující roli v baptistickém sebe-pochopení hraje především obraz rané církve, který je nám zprostředkován Novým zákonem. Není to rozhodně obraz idealizovaný. Epištoly i kniha Skutků podávají svědectví o nejrůznějších zápasech a vnitřním napětí, kterému se ani prvotní církev nemohla vyhnout. Přesto a snad i právě proto je křesťanství prvních staletí zavazujícím modelem, ke kterému se baptisté mohou kriticky vztahovat.

V následujících staletích pak dílčí baptistické důrazy objevujeme v myšlení a praxi různých obrodných hnutí a skupin. Valdenští, husitské hnutí, Jednota bratrská, novokřtěnecké hnutí a mnozí další zůstávají pro nás dodnes zdrojem duchovní inspirace. Zvláště novokřtěnecké hnutí představuje pro baptisty myšlenkový pramen, který i v budoucnu zaslouží naši zvýšenou pozornost.

V současnosti se baptisté nebrání ekumenické spolupráci s ostatními křesťany a vítají ji, jako dobrou příležitost k vzájemnému rozhovoru a k společnému rozvíjení misijní i diakonické práce.

Krátkou poznámku je nutné doplnit také k tématu věroučných

konfesí – vyznání. Na rozdíl od většiny křesťanských církví, baptisté si trvale uchovávají ostych před vytvářením závazných vyznání víry. Ne, že by se nikdy žádná baptistická vyznání neobjevila. Opak je pravdou. V minulosti i současnosti jich nacházíme velké množství. Stále však zůstává přítomné vědomí, že se jedná vždy pouze o aktuální formulaci porozumění určitým otázkám a tématům. Nelze je zneužít jako závazné a vynutitelné normy víry jednotlivce a společenství.

Josef Novotný: „Baptisté nemají věrouky. Bylo sice několik pokusů, ale všechny selhaly — díky Bohu!“

Jindřich Procházka: „I mezi baptisty se objevily snahy učení vtěsnati do konfese. Avšak typicky baptistické stanovisko k tomu je záporné. Baptisté jsou si vědomi, že články víry nelze vyjádřit s konečnou platností. Hájí přesvědčení, že jediný Kristus — Pán rozhoduje o víře a životě každého a jeho slova v Písmě jsou svrchovaným soudcem jeho duchovního života.“

C. W. Deweese: „Baptisté zneužívají vyznání víry, pokud je:

· používají k potlačení nesouhlasu a nonkonformismu

· aplikují na jedince/skupiny, které se s nimi neztotožňují

· kanonizují jako 67. knihu Bible

· vyvyšují nad autoritu Písma

· používají k ovládání doktrinálního hlediska jiných baptistů

· vnucují tak, že znásilňují svobodu svědomí

· užívají k potlačení svobody vzdělání

· užívají k vtlačení misionářů do úzkých myšlenkových linií

· užívají k potlačování svobody šíření informací (tisku)

· užívají k narušování práva jedince a sborů k samostatnému studiu Písma a svobodné volbě teologického směřování.“

4. Za základní výraz křesťanského života pokládáme osobní víru v Ježíše Krista a jeho následování

Každý křesťan osobně vyznává Ježíše Krista jako Spasitele a Pána. Osobní přijetí daru víry vede z Boží milosti k radikálnímu učednictví podle životního vzoru Ježíše Krista, a to v církvi i širší společnosti.

Ř 10,10 / Mt 22,37 / J 7,38 / Mt 16,24

Pietistické hnutí, které v 17. století trvale proměnilo tvář křesťanství, bylo reakcí na přílišnou klerikalizaci a zploštění víry do oblasti pouhé formální příslušnosti k určité církvi a teologické škole. Zvláště v prostředí reformačních proudů se začala z křesťanství vytrácet spontaneita, osobní hloubka víry, srdce. Kristus je ale Pánem celého člověka, ne pouze jeho intelektu. Baptisté se cele k této reakci pietismu přiznali a součástí jejich duchovní tradice se stal intenzivní důraz na osobní rozměr víry.

Tento osobní rozměr se nevyčerpává určitým typem zbožnosti ani jej nelze zaměnit za vypjatý entuziasmus a rozjitřené emoce. Bere na sebe rozmanitou podobu. Vždy ale vede k radikálnímu učednictví, následování Ježíše Krista – jeho cesty, dosvědčované Písmem. Toto následování Krista není pouhým napodobováním a kopírováním vnějších znaků (určitého jazyka, životního stylu a rytmu…), ale přijetím povolání k novému životu, zahrnujícímu také realitu kříže, utrpení, pronásledování i zaslíbení vzkříšení. Baptistou se nikdo nestává pouhou formální příslušností k určitému sboru. Církev je konkrétním shromážděním věřících, nikoli institucí či abstraktní duchovní veličinou. Osobní víra se projevuje živým zájmem o radosti i nouze sborového společenství. Zároveň tato víra také formuje postoje křesťana ve společnosti.

John Bunyan: „Ano, lze uměti důkladně z katechismu, z Bible, co je jediné potěšení křesťana v životě i v smrti, co je víra, co nový rod, lze věděti důkladně o přirozené zkáze člověka, a jak velice potřebuje spasení, lze

svědčiti, že všecko je milost, a že toliko věrou bývá ospravedlněn člověk – a přec být na široké cestě. Nestačí toliko znáti, ale ty musíš to vše míti, zakusiti, prodělati. Lze se naučiti jako papoušek nauce křesťanské, a přece nebýti křesťanem."

Josef Novotný: „Dle našeho přesvědčení nestane se nikdo pravým křesťanem, když ho lidé v dětství pokropí, trochu křesťanským poznáním opatří, konfirmují, připustí k večeři Páně – dokud sám nezkusí obrácení. Lidé se stávají křesťany znovuzrozením, ne přirozeným narozením."

Jindřich Procházka: „Nikdo se nemá zbavovati přednosti vydati se Pánu srdcem, když on zavolá."

Pavel Vychopeň: „Duchovní otcové baptismu výrazně ovlivnili jeho specifické pojetí církve svým důrazem na křesťanství jako učednictví a na sborové společenství. Příslušnosti k církvi předchází Boží akce oslovení jednotlivce, které vede prostřednictvím Ducha svatého k osobní proměně a svobodné odezvě víry."

5. Konáme křest jako viditelné přijetí k „tělu Kristovu".

V odezvu na Boží milost věřící ve křtu ponořením osobně vyznává, že se vírou stává účastníkem Kristovy smrti a vyjadřuje tak naději ve vzkříšení i svou poddanost Kristu jako Pánu. Baptisté věří, že pro pochopení podstaty víry, církve a učednictví má novozákonní praxe vyznavačského křtu zásadní význam.

Mk 16,16 / Sk 2,38 / Sk 19,5 / Sk 8,36 / Sk 2,41

Málokterá z baptistických zásad je přetížena takovým množstvím nedorozumění, jako právě důraz na vyznavačský křest. Tento motiv přinesl baptistickému hnutí jeho označení a dodnes často trvá dojem, že právě křest je tím pro baptisty nejpodstatnějším bodem učení. Ve skutečnos-

ti vyznavačská interpretace křtu jeho význam spíše omezuje. Baptisté odmítají zbytnělé magické pojetí křtu, jako podmínky či mechanismu spásy. Naopak věří, že křest je osobním a vědomým vyznáním víry v Ježíše Krista a přijetím jeho panství. Tímto směrem ukazuje také většina novozákonních zmínek o křtu, kde bývá křest uveden v těsné souvislosti s obrácením a vírou.

Někdy se můžeme setkat s konstatováním, že baptisté nekřtí děti. Není tomu tak docela. Mnohem přesnější by bylo, kdybychom mluvili o odmítnutí křtu nemluvňat. V pozadí tohoto rozhodnutí není žádné podceňování dětí, pyšné zabraňování Boží milosti či důraz na intelektuální porozumění křtu, ale přesvědčení, že křest je biblickou formou vědomého vyznání víry. Tento krok nemohou za křtěného vykonat, byť i v dobré naději, ani kmotři, ani jeho rodiče. Víra je člověku dána jako dar, roste ze slyšení a zahrnuje v sobě moment osobního rozhodnutí.

Motiv vyznání — svědectví, vede k rozpoznání, že křest není pouze soukromým aktem mezi jednotlivcem a Bohem. Nelze jej konat ve skrytu. Křest je událost veřejná, volající nejen po přítomnosti konkrétního sborového společenství, ale konaná také před zraky „celého světa“. Místní sbor hraje v této události roli svědků a duchovních sourozenců křtěného, kteří také berou na sebe díl odpovědnosti za jeho další životní směřování.

Josef Novotný: „Zdálo by se, že křest právě proto, že je jednou z rozlišovacích známek baptistů (ač jistě ne nejpodstatnější) od ostatních křesťanských společností, bude jejich hlavním evangeliem. Ve skutečnosti nekladou baptisté takovou váhu na křest jako jiné denominace. Baptisté netvrdí, že ve křtu je spasení, znovuzrození — tvrdí to však právě ostatní církve. Křest je symbol, obraz, známka, zrcadlo, značící přechod ze starého do nového života u obráceného člověka.“

Jindřich Procházka: „Baptistům křest není ani magickou mocí ani nadějí, nesenou na loktech kmotrů. Baptistům je křest symbolem duchovní zkušenosti, kterou prožil člověk, když viděl nad sebou nebesa otevřená

a slyšel hlas Boží: „Ty jsi můj milý syn. Ty jsi moje milá dcera.“ Křest je baptistovi alegorií, podobenstvím. Je mu mezníkem — značí začátek nového života. Duch Boží člověka probudil, on uvěřil, podrobil svou vůli. Vůli Boží, a křtem zpečetil tuto zkušenost. Každý baptista nese toto svědectví ve křtu. A všichni baptisté společně nesou toto svědectví kolektivně.“

Petr Macek: „Samozřejmě: Zda je nakonec člověk křesťanem ve smyslu opravdového Kristova vyznavače, Kristu oddaného a pro boží věci angažovaného jedince, o tom nerozhoduje to, jak byl pokřtěn a kdy byl pokřtěn (nebo zda byl vůbec pokřtěn)! Hodně tomu může napomoci výchova a prostředí, ale ani to není žádná záruka. To však nemění nic na tom, že křest je třeba brát vážně — a to znamená mít na paměti i jeho původní vyznavačský smysl. Křest nemluvněte, které je při něm jenom „trpným předmětem“, tento vyznavačský smysl křtu nenaplňuje, i když mnozí rodiče by mu takový smysl rádi dali. Není to ovšem sám křtěnec, kdo tímto křtem něco vyznává a k někomu se hlásí, a spíš to budí dojem, že jde o úkon, který má dítěti něco zajistit. A to už zavání pověrou — lidskou manipulací s Boží milostí.“

6. Věříme, že všechny údy Kristovy církve mají podíl na stolu Páně.

Věřící, kteří tvoří církev, jsou ve smluvním spojení se svým Bohem a se sebou navzájem ve společné bohoslužbě, práci a obecenství. Bůh je takto svolal jako viditelné „tělo Kristovo“ do konkrétního společenství a oni svobodně a vděčně do něho vstupují. Vzájemnost i závazek svého společenství vyjadřují přijetím Kristova pozvání k jeho stolu. V něm jsou i ve společenství s „tělem Kristovým“, rozšířeném po celém světě.

Sk 2,42 / 1 Kor 11,23-25 / Lk 22,17-20

Kdybychom prozkoumali kázání a jiné texty, vzešlé z prostředí prvních

baptistických sborů, často bychom v nich narazili na teologický motiv smlouvy. První baptisté vnímali společenství sboru jako smluvní spojení s Bohem i mezi sebou navzájem. Jedním ze zásadních projevů této smlouvy pak bylo společné slavení památky večeře Páně – nové smlouvy v krvi a těle Pána Ježíše Krista. Podobně jako v případě křtu, tak i u večeře Páně baptisté zcela odmítli jakékoli magické pojetí tohoto aktu. Účast na slavení památky večeře Páně je pro baptisty výrazem poslušnosti Kristova povolání a konkrétním vyznáním víry, podnícené slyšeným Slovem.

Ze všech reformačních proudů se baptisté svým porozuměním večeři Páně nejvíce blíží pojetí Huldricha Zwingliho. Večeře Páně je vnímána jako živá připomínka a památka Kristova díla spásy. Napomáhá porozumění a přijetí Slova a posiluje jednotlivce i společenství k naději a věrnému svědectví. Večeře Páně v sobě zároveň zahrnuje i důraz sociální. Vede k diakonii — k zájmu o potřebné a k aktivní službě k jejich pomoci. Ve sdíleném chlebu rozpoznáváme tělo Páně — tedy jeho církev. Rozpoznáváme své sestry a bratry, jejich nouze a potřeby.

V neposlední řadě památka večeře Páně zřetelně zvěstuje výhled druhého Kristova příchodu a je tak hmatatelnou a radostnou předjímkou obecenství Božího království.

W. T. Whitley: „O první skupině baptistů kolem Johna Smytha… „Setřásli jho antikristovského ujařmení a jako svobodný lid Páně se spojili (skrze smlouvu Páně) k budování církve ve společenství Evangelia, k chození po jeho cestách, jak je poznali nebo ještě poznají, a to podle svého nejlepšího svědomí a s pomocí Boží, ať je to stojí cokoliv.“

Jindřich Procházka: „Večeře Páně — právě tak jako křest — není úkonem spasitelným. Nemá mystické ani magické moci spasiti. Avšak přesto, že nemá působnosti spasitelné, má značný význam jako památka.

7. Věříme, že každý místní sbor má svobodu a odpovědnost hledat a nalézat, co je Kristovou vůlí v jeho vlastním životě a díle.

Členové místního sboru řeší na sborových setkáních všechny své duchovní, kázeňské i praktické záležitosti pod vládou Kristovou společně. Každý sbor je ve své odpovědnosti zcela svobodný, ale při hledání toho, co je Kristovo, rozpoznává svou duchovní závislost na ostatních.

Mt 18,20 / Sk 15,28 / Ř 16,16

Ze slyšení Božího Slova a z povolání Ducha svatého vzniká místní sborové společenství. Toto společenství je viditelnou realizací Těla Kristova, a je tak cele církví, se všemi jejími potřebnými dary a životními projevy. Jediným a dostačujícím vládcem a vůdcem sborového společenství je Pán Ježíš Kristus. Proto není zapotřebí, aby jednotlivé sbory byly „shora" řízeny jakoukoli další lidskou autoritou. Každý sbor je ve svém rozhodování samostatný a podřízený toliko vedení Ducha svatého, a to ve všech otázkách týkajících se praxe, organizace i vyznání.

Tato samostatnost nevede automaticky k odmítnutí jiných hlasů. Baptisté usilují o koordinaci místního společenství s širší komunitou baptistů na úrovni národní i nadnárodní. Vzájemný rozhovor vede k hlubšímu promýšlení všech potřebných otázek a také k vzájemnému obohacení. Výsledné rozhodnutí je ovšem vždy v kompetenci místního sboru. Vždyť právě tady je společně čteno a promýšleno Písmo, tady se konají modlitby za nalezení správných řešení, tady vane Duch a je rozpoznávána jeho vůle.

Za účelem rozpravy a řešení nejrůznějších otázek sbor obvykle koná shromáždění, organizovaná podle vnitřních řádů. Rozhoduje se nejčastěji formou hlasování nebo (jak bylo obvyklé v dřívější době) formou konsenzu.

Sbor také podle vlastního rozhodnutí obvykle povolává ze svého středu staršovstvo a pověřuje jej službou duchovní správy sboru. Ani staršovstvo ale nepředstavuje samozřejmou autoritu, která by převyšovala ostatní údy sboru a mohla omezovat jejich svobodu. Práce staršovstva (kazatele, rady či jakýchkoli jiných složek sboru) je nesena důvěrou společenství a zůstává službou, nikoli vládou.

Josef Novotný: „K zásadám baptistů patří demokratické zřízení sborů. Každý sbor je naprosto samostatným tělesem, který sám si svoji správu obstarává sborovými schůzemi a bratrskou radou, nebo bratrským výborem voleným z pléna sboru. Pokud to finance sboru dovolují, vydržují si svoje kazatele nebo i jiné pracovníky, jež si vesměs sami volí a již pokládáni jsou prostě za bratry."

Josef Novotný: „Sbor je více než církev — až církve zmizí, sbory zde ještě budou. Takový sbor bude žíti, i kdyby všechny tak zvané chrámy Páně shořely, neboť je jen jeden chrám Páně: a to jsme my."

Stanley J. Grenz: „Není žádná baptistická Církev. Jsou pouze baptistické církve."

Jindřich Procházka: „Baptisté věří, že každý sbor je samosprávný, nezávislý na ostatních sborech, úřadech a lidech."

8. Zastáváme zásadu „všeobecného kněžství věřících", podle níž jsou všechny údy sboru povolány ke službě.

Každý, kdo je Kristem povolán, přijímá ke své službě prostřednictvím Ducha svatého specifické dary. Členové sboru každé jednotlivé povolání zodpovědně rozpoznávají a přezkušují. Těm, kdo jsou povoláni k duchovnímu vedení, je na základě tohoto zmocnění svěřena zvláštní odpovědnost za vyučování a pastýřskou péči.

Mt 23,8-12 / Žd 7,26-28 / 1 Pt 2,9

V návaznosti na svědectví Písma baptisté zastávají zásadu všeobecného kněžství. Ježíš Kristus se sám stal završením starozákonní kněžské tradice. Díky Kristovu kněžství již věřící nepotřebuje žádné prostředníky, kteří by zajišťovali a zprostředkovávali lidský vztah k Bohu a Boží vztah k člověku. Kazatel tak není více knězem, nežli kterýkoli jiný člen společenství.

Kázání, křest, večeře Páně, ani žádné jiné projevy sborového života nejsou v baptistickém pojetí vyhrazeny pouze „profesionálům". Baptisté věří, že každý místní sbor nese podle Božích zaslíbení plnost obdarování,

potřebných k plnohodnotnému životu společenství. Tato obdarování se ovšem neuplatňují na základě rozhodnutí či touhy jednotlivce. Celé sborové společenství je pověřeno rozpoznáváním dílčích darů a vytvářením podmínek k jejich naplnění. Jednotlivá obdarování nelze rozdělit na ta, která jsou důležitá více a méně. Každý má své místo a význam, tak jako každý tělesný úd má svou nezastupitelnou funkci pro život celku.

Pavel Vychopeň: „Kristus zmocňuje a uschopňuje svou církev (sbor) k obecenství a k úkolu svědecké služby především tím, že v ní rozdílí specifické dary — projevy své milosti. Je na církvi (sboru), aby tato obdarování na modlitbě rozpoznávala a poskytovala jim uplatnění a prostor. Proto baptisté nedělí své údy na „duchovní“ a „lid“ a drží se biblické zásady všeobecného kněžství.“

Jindřich Procházka: „I mezi baptisty se ozývaly hlasy, přičítající kazateli, vůdci sboru přední místo ve sboru. Objevovala se váhavost dopustiti, aby křest vykonal nebo Večeři páně vysluhoval prostý člen sboru, ale omyly se dály spíše v opačném směru. Baptisté věří v kněžství všech členů a kazatel je primus inter pares, první mezi sobě rovnými, jen pro svůj karakter, duchovní přednosti a schopnosti. Trvají na základně novozákonní. Každý jednotlivec má přímý, svobodný přístup k Pánu.“

Václav Králíček: „Každý sbor se sám organisuje, volí si své kazatele, služebníky a úředníky. Mužové i ženy mají stejná práva volit i býti volenu.“

9. Věříme, že vzájemný svazek uskutečněný v místním sboru vede k vytváření širších svazků mezi sbory a společenstvími sborů kdekoliv je to možné.

Místní baptistické sbory vyhledávají od samého počátku své historie obecenství s jinými sbory. Jeho účelem je vzájemné povzbuzení, sdílení zkušeností i dělba praktické služby jako svědectví smíření okolnímu světu. Jednotlivé sbory proto tvoří baptistická společenství i ekumenická partnerství, a to jak na národní, tak na mezinárodní úrovni.

Ef 4,13 / 1 Te 5,25 / Kol 3,14

Důraz na samostatnost místního sborového společenství neznamená, že by sbory žili v naprosté izolaci. Už v novokřtěneckých dobách byla obvyklá vzájemná komunikace a součinnost jednotlivých společenství. V baptistickém pojetí byl později tento motiv součinnosti ještě dále prohlouben. Dobrým příkladem procesu sdružování může být historie českého baptistického hnutí. Jednotlivé sbory obvykle vznikaly samostatně na základě misijní práce cestujících misionářů či v prostředí reemigrantských komunit. Velmi záhy však docházelo k jejich intenzivní komunikaci a také k rozhodnutí ustavit národní organizaci, která by usnadnila misijní a jinou spolupráci. V návaznosti na starou Jednotu bratrskou naši předkové pro tuto alianci sborů zvolili označení Jednota. Také tímto způsobem mělo být potvrzeno vědomí, že sdružení sborů nepředstavuje denominaci — — církev, ve smyslu lidových církví, ale pouze služebnou a odvozenou strukturu místních společenství.

Jednota plní své poslání, pokud usnadňuje rozvíjení vzájemných vztahů mezi sbory a především pokud slouží k prohloubení misijní práce sborů. Vzájemná solidarita takto sdružených společenství se projevuje také zájmem o nouze a potřeby i ochotou k pomoci.

Václav Králíček: „Přes tuto samostatnost a nezávislost všech sborů vytvořil se mezi baptisty duch součinnosti pro společné práce a podniky. Sbory se sdružují v menší neb větší celky podle daných okolností, aby společně konaly práce výchovné, misijní a dobročinné. Zásada součinnosti se tak vžila a osvědčila, že jí baptisté nikdy neopustí."

Norbert Čapek: „Neváže nás nic, nežli láska Kristova. Neuznáváme zákonů nebo věroučných článků, které by se jednotlivým skupinám vnucovaly. Účelem našeho sjednocení jest: 1) Abychom plnili Kristovo přikázání lásky. 2) Abychom si vzájemně poznáním sloužili a se doplňovali. 3) Abychom mohli s větším užitkem misijně pracovati mezi svým národem."

Petr Macek: „Čemu je třeba čelit, je nebezpečí anarchie, soutěživosti a izolacionismu, které vždy hrozí, když zamítnutí vize jednoty ve smyslu superstruktury není samo provázeno odvážnou vizí a neméně vášnivou oddaností myšlence svobodnější, volnější, misijnější a náročnější manifestací jednoty „těla Kristova“.“

10. Věříme, že každý učedník Ježíše Krista je povolán být svědkem Boží vlády v Kristu, a že posláním církve je poslušně se podílet na tom, co Bůh koná ve světě.

Tak, jako platí, že každý křesťan vyznává svou víru, tak také platí, že každý učedník je povolán aktivně se podílet na šíření Kristova Evangelia ve světě. Přicházející Boží vláda však církev přesahuje a svědectví o ní vede k účasti na díle spravedlnosti, zajištění dostatku pro všechny, zachování a obnovy zdraví, vzdělání a míru ve světě.

Mt 28,19 / Žd 13,16 / Sk 5,20

Svědectví o Kristově vládě je vlastním obsahem a posláním každého křesťana. K baptistickému porozumění Písmu vždy patřilo přesvědčení, že svědecká služba není omezena pouze na oblast zvěstování, ale týká se celého života a všech jeho projevů. Právě společenství místního sboru je prostorem, který svou poslušností a oddaností Kristu reprezentuje Boží vládu ve světě.

Baptisté ve své historii rozpoznali misijní poslání jako zásadní úkol a přímo vlastní důvod své existence. Misie není vyhrazena pouze profesionálům, ale týká se bezprostředně každého člena společenství.

Misijní úkol církve není oddělitelný od úkolu diakonického, jakkoli tyto nejsou zaměnitelné. Evangelium proměňuje své posluchače a vede je ke konkrétnímu a bezpodmínečnému zájmu o všechny potřebné. Tato služba vyrůstá z rozpoznání hodnoty a důstojnosti každého člověka, které jsou zakotveny v Bohu a jeho stvořitelském záměru.

G. Noel Vose: „I když z řad baptistů vyšli někteří významní evangelisté,

to samo nezprošťovalo žádného člena sboru kázat druhým o díle spásy. Baptisté si už přivlastnili Kristovo pověření z Mt 28,18-20 jako kategorický imperativ své víry. Duch svatý je „Duch posílající“ a církev je misijní těleso.“

Johann Gerhard Oncken: „Každý baptista misionářem!“

Jindřich Procházka: „Baptisté jsou si velmi dobře vědomi, že povinností každého Kristova učedníka je nésti osobní svědectví o Kristu a Jeho Evangeliu a účastniti se horlivě evangelisace světa.“

11. Hájíme svobodu svědomí, a proto přijímáme i skutečnost, že mezi námi zůstávají rozdíly.

Baptisté v celé své historii naléhali na vlády, aby přijaly zákony zajišťující svobodu svědomí ve věcech náboženské víry a praxe a rozšiřující prostor osobní svobody všude, kde to neznamená omezení svobody jiných. Baptisté též uplatňují zásadu duchovní svobody mezi sbory. Kde existuje společná oddanost Ježíši Kristu a jsou respektovány baptistické zásady, tam ať je vítána i rozmanitost a přijímány odlišnosti.

1 Kor 10,28-30 / 2 Kor 3,17 / Ř 14,13

Baptistická horlivost v otázce svobody jistě souvisí s historickou zkušeností pronásledované náboženské menšiny. Víra v Boha, v jakékoli své podobě, nemůže být vynucována ani naopak podvazována žádnou světskou, ale ani církevní mocí. Tento důraz baptisté vnášejí jak do prostředí sborového společenství, kde vzájemné bratrství není nahrazováno autoritářským panováním jedněch nad druhými, ale je také východiskem jakékoli mezisborové spolupráce, ve které je každému sboru přiznána plná svoboda v otázkách věroučných i praktických. Rozmanitost není baptisty pochopena jako překážka vzájemných vztahů, ale naopak jako libý a obohacující dar Ducha svatého.

Důraz na svobodu svědomí je také zásadním impulzem k tomu, aby se baptisté aktivně zasazovali o svobodu vyznání všech občanů. V minulosti to

často byli právě aktivisté z řad baptistů, kteří se stavěli na stranu náboženských menšin, a to bez ohledu na věroučné sympatie. Baptistům je cizí jakékoli omezování náboženských svobod. Proto proti věřícím jiných vyznání nijak nebojují, ale vytrvale jim ve vší otevřenosti podávají svědectví Evangelia. Státní legislativa, která zvýhodňuje určité náboženské skupiny (byť by to byli právě baptisté) na úkor jiných, je pro baptisty nepřijatelná a mají usilovat o její proměnu.

H. Wheeler Robinson: „Vášeň baptistů pro svobodu je jedna z jejich nejsilnějších charakteristik. Od začátku své historie baptisté stáli v přední linii boje za politickou a náboženskou svobodu, jak ukazuje i jejich místo v Cromwelově armádě, anebo jak můžeme explicitně doložit u prvních baptistů, jakými byli John Smyth či Thomas Helwys… Baptisté spolu s jinými stáli proti oficiálnímu státnímu náboženství".

Václav Králíček: „Baptisté vyznávají, že každý občan ve státě má míti úplnou svobodu svědomí, že si může věřiti neb nevěřiti, co chce, podle svého nejlepšího poznání a přesvědčení, které může projevit slovem i písmem, aniž by pro to trpěl na své cti, bezpečnosti a majetku."

Jindřich Procházka: „Z naprosté poddanosti Pánu vyplývá pro baptisty politická zásada – svoboda svědomí. Náš Pán potvrdil, že je mu dána všeliká moc na nebi i na zemi. Tvrdil (např. v hovoru s Pilátem), že všeliká moc pochází shůry. Toto přesvědčení hlásali apoštolé. Razili zásadu, že ve věcech duchovních „více sluší poslouchati Boha nežli lidí."

John Smyth: „Státní úředník nemá z titulu své funkce co zasahovat do náboženství či otázek svědomí, nutit lidi k té či oné náboženské formě nebo nauce, ale má ponechat věci křesťanského náboženství individuálnímu lidskému svědomí, neboť Kristus je jediný Král a Zákonodárce církve a lidského svědomí."

12. Zasazujeme se o oddělení církve od státu, jež má svůj základ ve výlučnosti Kristovy vlády v církvi.

Stát by neměl mít žádnou legislativní moc ve věcech náboženské víry nebo se nějak podílet na řízení církví. Církev by zase měla bránit přijímání zákonů, které křesťany proti jiným občanům zvýhodňují či naopak poškozují. Žádná země nebo její část nemá být státem vyhrazena jen určité náboženské tradici. Kde stát nenaplňuje své Bohem určené poslání, mají jednotliví křesťané i církev jako celek pozvedat svůj prorocký varovný hlas.

Ž 146 / 3 J 1,7 / 2 Kor 6,14 / Gn 14,21-23 / J 14,27

Zásada odluky církve od státu nejzřetelněji vyjadřuje přesvědčení o svrchované a neomezené vládě Ježíše Krista nad církví. Oproti církvi státní či národní (tak, jak se profilovala ve většinových reformačních proudech) baptisté hájí podobu církve vyznavačské. Ta není tvořena obyvateli určitého území, ale konkrétními obrácenými jednotlivci, kteří vyjadřují svou osobní víru ve vyznavačském křtu. Právě svrchovanost Kristovy vlády v církvi má být vyjádřena také důslednou odlukou církve a světské moci. Pojem odluka přitom můžeme chápat jako komplexní vyjádření teonomnosti (podle vzoru autonomnosti) církve. Církev je závislá na Bohu, jeho vůli a milosti nejen v oblasti věroučné, ale také v oblasti konkrétního organizačního uspořádání, v oblasti etické, a samozřejmě i finanční.

Z prvotní myšlenky odluky se v průběhu doby vyprofilovalo hned několik modelů vztahu církve a státu. Radikální podobou odluky je důsledné odmítnutí jakékoli vazby na světskou moc. Církev v tomto modelu neusiluje ani o žádnou formu registrace. Rezignuje na „uznání“ ze strany státu a nese všechna omezení, která z tohoto postoje plynou. Na druhé straně spektra je odluka kooperativní, při které se církev nezříká spolupráce se státem. V tomto modelu je obvyklé přijetí státního uznání, projevující se například přijetím finanční pomoci v oblasti církevního školství nebo v diakonické oblasti. Tato se ovšem netýká duchovní služby ve sboru (např. plat kazatele, financování misie...). K opuštění principu odluky dochází ale tam, kde se církev ve věcech svého uspořádání přestává řídit

autoritou Písma, a kde ji nahrazuje autoritou státu. Podobu baptistické církve neurčuje státní legislativa, ale Písmo. Tam, kde se tyto dva pohledy dostávají do vzájemného napětí (například pokud stát neuznává kongregační uspořádání), jsou baptisté voláni k tomu, aby aktivně hájili biblická stanoviska, a to i za cenu konfliktu se světskou mocí.

Josef Novotný: „Mám vykládat baptistům význam protestu proti spojení církve a státu? Nemají to vědět? Řeknu otevřeně: jsem proti státnímu uznání zásadně. Respektuji i názory jiných, avšak musím míti právo na svůj názor. Jsem zásadně proti, protože jsem baptista. A mám za to, že každý, kdo tuto zásadu opouští, přestává býti automaticky baptistou."

František Kolátor: „To bylo hned od počátku založení naší Jednoty (1886) jedním ze základních principů našich, aby záležitosti naše nebyly slučovány se záležitostmi státu. Zatímco církev katolická a stát byly skoro synonyma, zatímco evangelické církve byly státem uznány a jako církve státní požívaly mnohých výhod státem poskytovaných – ovšem na úkor svojí vnitřní hodnoty a za cenu ztráty svobody svědomí a svobodného rozhodování v nejvnitřnějších věcech srdce, stála už tehdy naše náboženská společnost na stanovisku úplné odluky církve od státu… To je naše chlouba…, že my od samého počátku stáli jsme na zásadě odluky církve od státu a byli jsme v tom s Chelčickým za jedno, že „spojením církve se státem jed vlit jest do církve svaté". Toto naše stanovisko je naprosto nedvojsmyslné a nekompromisní."

Josef Novotný: „Věřící nemají práva od nevěřících přijímati neb dokonce vymáhati daně pro své účely. Stát nemá mravní povinnosti určitou náboženskou společnost více chrániti než ostatní. Jsme hrdi, že jsme státem neuznaní. Baptisté již v r. 1611 proklamovali v Amsterdamu tuto zásadu výrokem: „úřady nemají se co míchati do náboženství". Proto stojí baptisté na stanovisku, že každé organizované církevnictví, jež se dává do služeb státu nebo jeho moci ku své službě využívá, je zne-

užívání křesťanství k politickým účelům a odporuje Kristovu učení“.

Václav Králíček: „Baptisté uznávají, že má býti úplně svobodná církev ve svobodném státě. Stavějí se tak proti zasahování církve do života státního a zasahování státu do vnitřního života církevního. Církev jako organizace čistě náboženská nemá nikdy hledat uznání státního, aniž má zároveň tvořit organizaci politickou. Stát má ponechat církvi úplně volný vývoj, pokud jím není poškozována státní bezpečnost aneb veřejná mravnost… Sbor se sám vydržuje z dobrovolných příspěvků“.

13. Jako křesťané žijeme v naději na Kristův příchod v slávě a na dovršení jeho vykupitelského díla skrze proměnu všeho stvoření.

Naděje v Boží budoucnost má mocný účinek na přítomný život. Pro tuto naději se baptisté angažují v evangelizaci, v odpírání násilí ve společnosti, v podpoře žádoucích společenských změn a rozpoznávají i svou odpovědnost za celé stvoření.

Žd 4,9 / Žd 13,14 / Jk 5,8 / Zj 22,20

Společenství baptistického sboru není osvětové středisko, dobročinný spolek, ani humanistický kroužek. Přesto v prostředí sboru dochází k vyučování a vzdělávání, je patrný zájem o nouze potřebných, snaha o kultivaci celé společnosti. Zdrojem a východiskem všech těchto aktivit ovšem není přirozená dobrota baptistů či nějaký optimistický humanistický světonázor, ale pevná víra v Ježíše Krista a jeho druhý příchod.

Důraz na místní sborové společenství neznamená, že zájem a úsilí baptistů se má vyčerpávat pouze v úzkém lokálním horizontu bezprostředního okolí sboru. Křesťan nese svůj díl odpovědnosti za celé stvoření. Tento důraz je podtržen zvláště dnešní globalizovanou světovou situací. Naděje na přicházející Boží království zavazuje, aby byla Boží vláda v Ježíši Kristu baptisty dosvědčována ve všech životních situacích. To ale

neznamená, že by baptisté žili v představě, že oni sami či jejich dílo ve světě je již plnohodnotnou realizací všech Božích zaslíbení.

Každá církev, každá duchovní tradice a teologická škola, to vše zůstává a musí zůstat v posledku pouhou předzvěstí, před-chutí zaslíbené a očekávané plnosti Božího království. Tuto dočasnost si musíme neustále připomínat, nezaleknout se jí, vzdorovat každému zkostnatění a ztuhnutí. Tak z této poslední zásady vyplývá také závazek trvalého kritického prověřování veškeré baptistické tradice.

Jindřich Procházka: „Viditelná církev je prostředkem k dosažení Božího cíle."

Václav Králíček: „Boží království je kvas, je nová síla, je kámen s hory se valící, který čím dále, tím více roste, až i pohřbí všechny říše světa založené na násilí a stane se horou velikou plnící všechen svět, tj. naplněným Božím královstvím. V Božím království máme před sebou největší ideál Boží i lidský. Ideál ten naplňuje člověka potěšením i silou. Vidíme, že dějiny lidstva nezakončí v propasti neb hřbitovem neb věčným zničením všeho, ale naplněním tohoto vznešeného ideálu nové lidské společnosti na zemi, kde nebude již více násilí, utrpení, smrti, ale věčný život, spravedlnost, pokoj, láska a radost v Duchu svatém."

Josef Novotný: „Naše Jednota je číselně malá. Nevelká, nepočetná, ne mnozí urození, ne mnozí vzácní, málo stříbra, ještě méně zlata — — budeme-li však vzkříšenými Lazary, budeme požehnáním."

Pár slov k autorům vybraných citátů:

V českém prostředí se dlouhodobě a soustavně zaobírali baptistickou duchovní tradicí zejména bratři kazatelé Jindřich Procházka a Josef Novotný. Jejich práce je zachycena v množství knih a brožur, dnes už

ovšem obtížně dostupných. Míře jejich zájmu odpovídá také četnost citací v našem textu. K této základní dvojici jsou dále připojeny citáty některých dalších českých baptistických kazatelů a teologů, kteří se otázkou baptistických zásad zabývali v některém ze svých textů. Jsou to bratři Václav Králíček, František Kolátor, Norbert Čapek, Jan Bistranin, Pavel Vychopeň a Petr Macek. Několik poznámek je převzato od významných postav baptistických dějin. Mezi ně patří John Smyth — kazatel prvního baptistického sboru (W. T. Whitley je autorem monografie, která se Smythovi věnuje), Johann Gerhard Oncken — zásadní postava kontinentálního baptistického hnutí, spisovatel John Bunyan či „kníže kazatelů“ Ch. H. Spurgeon. Mezi současné baptistické teology pak patří S. J. Grenz — severoamerický teolog a etik, jeho krajan G. Noel Vose, historik C. W. Deweese a anglický starozákoník H. W. Robinson.